

"מירכתי צפון"

ספר מאת גיטה לנגלבן-קליבנסקי

"מוסדות" קהילתיים דומים ולא גילו ערכות הדדית כמו הערכות שנחזתה בקרב חברי הקהילה היהודית השכנה.

זיכרונותיה של גיטה מבליטים שניים מעמודי התווך הרוחניים של קהילה אקזוטית זו - אביה, שלימד קריאה וכתיבה בעברית את ילדי הגולים וערך לוח שנה עברי כדי לשמר את החגים היהודיים, וחמותה, שדאגה לצדדים הרוחניים והסוציאליים של הקהילה ואף ייסדה מנייני תפילה. אולם גיטה לא הסתפקה בתיאור פועלם של אישים אלו ובחרה להבליט גם את הצעירים שהיו מאבני הבניין החשובות ודור ההמשך של קהילה זו. הם שהורגלו לחיים סבירים ואף טובים במחוזות הולדתם בליטא נאלצו להתמודד עם תנאים קיצוניים שאליהם נקלעו בלא כל הכנה מוקדמת. רובם עמדו בהתמודדות הזאת בגבורה פיזית ורוחנית, לא פעם אחת נאבקו בשר-המוות, ולמזלם אף יכלו לו ונשארו בחיים. ובתוך מצולת האימה והייאוש שאליה הופלו הם זכרו את חינוכם ולא שכחו את שאיפתם ומושא מאווייהם - ארץ ישראל. סיפור ייחודי ויוצא דופן זה של מאבקם מצאה גיטה לנגלבן להעלות על הכתב.

כעורך הספר הצגתי בנספח ניתוח מחקרי שלי המסתמך על תצלומי מסמכים מקוריים של הנ. ק. וו. ד., אשר מתעדים את הגירוש של משפחת אמי מנקודת המבט של השלטונות הסובייטיים. שילוב זה של זיכרונות וניתוח היסטורי גם יחד חושף לפני הקורא והחוקר סיפור ייחודי ומרתק שנעלם בצל השואה הנוראה.

ד"ר בן-ציון קליבנסקי

צפון", זיכרונותיה של אמי, גיטה לנגלבן-קליבנסקי, מייחד חלק ניכר מדפיו להישרדות המופלאה בביקוב-מיס. מדוע בחרו ניצולים אלו לספר לצאצאיהם, ומתוך כך גם לקהל קוראים שמעבר לחוג משפחתם הצר, את סיפור הגלייתם לחצי-אי שומם בקצה הצפוני של העולם? כלום איתני הטבע הנדירים אשר שררו בו - חודשי האפלה בחורפים

רווי סופות המוות, האורות הצבעוניים של הזוהר הצפוני רב ההוד והגאות והשפל האימתניים החוזרים ונשנים בכל כמה שעות - הם שעוררו את זיכרונם וגירו את דמיונם? דומה שאלה היו רק רקע ותפאורה לסיפור האמתי: במקום שבו היה כפסע בינם ובין המוות הם היו שותפים ליצירה יוצאת דופן וייחודית שלא היה דומה לה בהגליות למקומות אחרים בסיביר: הירקמותה של קהילה יהודית במתכונת שהזכירה מאוד את מתכונתן של הקהילות היהודיות בעריה ובעיירותיה של ליטא. ואין זה מובן מאליו כלל וכלל. בקרב הגולים בביקוב-מיס היו גם ליטאים רבים. הם לא הקימו

יהדות ליטא סבלה בתקופת השואה יותר מכל אחיותיה בארצות אירופה, והיא חוסלה כמעט עד תום בידי הגרמנים הנאצים והליטאים. לפיכך יש עניין מיוחד בקבוצה נכבדה של יותר מאלפיים יהודים בני ליטא שבכל זאת ניצלו מההשמדה. הדבר היה שבוע ימים לפני הפלישה הנאצית. ב-14 ביוני 1941 החל השלטון הסובייטי במבצע טיהור רחב היקף של כל החזית הארוכה עם הגרמנים מיסודות "קונטר-רכולוציוניים" לשעבר - חברים בארגונים שמטרותיהם ופעילותם לא עלו בקנה אחד עם המדיניות הסובייטית וסוחרים גדולים שעשייתם נגדה את תפיסות היסוד של הכלכלה הסוציאליסטית הריכוזית. הם הוצאו מבתיהם בלא התראה מוקדמת והוסעו ברכבות-בקר למחנות כפייה או למחוזות עבודה רחוקים. מבין המגורשים מליטא הגולו רבים לחבלים הדרום-מערביים של חבל סיביר, ושם אולצו לעבוד בפרך בתנאי תת-תזונה. כעבור שנה הם הוכרחו לשוב ולאחוז במקל דודים והובלו צפונה אל החבלים הארקטיים של סיביר. אחד המקומות שבהם יושבו גולים אלו היה חצי-אי שומם, ביקוב-מיס, על גדות אוקיינוס הקרח הצפוני. בחצי-האי הזה שב"קצה העולם" הם נדרשו - בתנאי מחיה קשים מנשוא - לסייע למאמץ המלחמתי של ברית המועצות.

בקרב המגורשים אל ביקוב-מיס היו גם כ-180 ליטוואקים. רובם הצליחו לשרוד מהתזונה הלקויה, מהמחלות האיומות ומתנאי הטבע הקשים מאוד במקום זה. אולי ייפלא שלא מעטים מהם החליטו להעלות את זיכרונותיהם על הכתב, ואף הספר החדש שלפנינו "מירכתי

גחלת - תשע"ד/2013